

Silke Liria BLUMBACH / NJË VIT PAS VDEKJES SIME

Biblioteka: HEJZA
Redaktor: Shaip EMËRLLAHU
Recenzent: Moikom ZEQQ
Ballina: Majlinda KELMENDI

Silke Liria BLUMBACH

NJË VIT PAS VDEKJES SIME

Tetovë, 2017

SILKE, PA NJË TË DYTË

(Fuqia e imagjinatës)

Guximi krijues i shkrimtarit është Imagjinata.

Kjo është dhurata e epërme e Shpirtit, një metafizikë shqetësuese dhe inkandeshente!

Shkrimtarët pa Imagjinatë s'janë shkrimtarë, por grafomanë.

Kam në duar koleksionin libror të prozave të shkurta të vajzës gjermane, që është edhe shkrimtare shqiptare me talent të madh, mikes time Silke Liria Blumbach.

Silke është një krijuese e çuditëshme dhe e veçantë me imagjinatë.

Me imagjinatë vertikale dhe horizontale, pa harruar diagonalen shpirtërore.

Prozat e Silkes janë të vërteta dhe të mrekullueshme.

Sepse imagjinata e Silkes është e tillë.

A mundet vallë ta konceptojë lexuesi, që është Tjetri përshkrimin e Silkes për ditën, pas vdekjes së imagjinuar, por edhe të pashmangshme të saj?

Si ka mundësi?

Po, ka mundësi!

Silke është talent i rrallë. Ajo e di panteizmin universal të

shpirtit, si dhe një Anima Mundi të fjalëve, shprehjeve dhe strukturave semantike dhe lingvistike!

Silke e synon Nirvanën, gjë, që më kujton tekstet e Paul Celanit dhe të Herman Hesse-s.

Sekreti i shkrimeve të Silkes është tek zërat, që gjoja nuk dëgjo-hen, por janë pitagorisht muzika e sipërme e sferave kozmike.

E dini muzikën Quowwall, të Indisë së largët?

Një muzikë devocioni, që në formë post-moderne e ringjalli Martin Scorsese tek filmi « The last tentation of Christ », sipas skenarit të Niko Kazanxaqit.

Tekstet lakonike të Silkes janë sekuenca të një ditari të një Ana Franku të Dytë në epokën e globalizmit ambikuid, por dhe të egër.

Tek skicat „Tmerri i natës“, „Çizmet“, „Zbulim“ „Kaos“, „Dashuri në kohën e Kronit“, „Hijet“, „Kolombi“ etj., ne na habit dhe na vë në mendime artikulimi delikat dhe monumental i përsiatje-ve të Silkes.

Ky libër në shqip është edhe një rekord konceptual i Silkes, të lindur gjermane e të iluminuar si shqiptare.

Ah, Silkja, pa një të dytë!

Silken e kam njohur në qershor 1998 në Lisbonë të Portugalisë.

E kemi festuar bashkë fitimin e Çmimit Nobel të shkrimtarit më të madh të epokës tonë Jose Saramagos.

Kur Silke e preu gërshetin ma dha mua t’ia ruaj – e kam ende këtë gërshet!

Kam shkruar për librat e saj!

E përshëndes Silken!

Qofsh e bekuar!

Në letërsinë shqipe ti ke vendin tënd të skalitur përgjithmonë!

Moikom ZEQU

Tiranë, 20 shtator 2017

ZHURMA

Dëgjoj një zhurmë që nuk dëgjohet.

Ekziston një zhurmë që e dëgjoj vetëm unë.

Dëgjoj një zhurmë të cilën, siç lexova, mund ta dëgjojnë vetëm të pavdekshmit. Është muzika e sferave, e cila lind kur të shtatë sferat me diellin, hënën dhe me planetët rrotullohen me shpejtësi të ndryshme.

Po nganjëherë kjo zhurmë më mërzit pa masë. Sot, për shembull. Sot, nuk dëgjoj tinguj harmonike si një simfoni të kozmosit. Sot, vetëm dëgjoj një zile të çjerrët, që përsëritet, e përsëritet, e përsëritet... Sa e bezdisshme.

Kam dëshirë të fus dyllë në veshët për t'mos dëgjuar më – por, a ke dëgjuar ndonjëherë për një të pavdekshëm me dyllë në veshët? Asnjëri nga paraardhësit e mi olimpikë, me gjithë budallallëqet, nuk ka bërë një gjë të tillë, dhe unë me siguri nuk do të jem e para.

Dje, më ka pyetur një shoqe: “Po ku ke qenë? Sa herë kam provuar të të marr në telefon!” Si ta shpjegoj? Më duket se ndonjë gjysmë-i pavdekshëm ka uzurpuar zilen e telefonit me gjithë shoqen për të më punuar një rreng.

Mirëpo tani e tutje, me gjithë muzikën e sferave, do t'i përgjigjem telefonit.

TMERRI I NATËS

Është natë... është bërë vonë. Fqinjët përsëri do të mërzhiten, vetëm shpresoj të mos thërrasin policinë. Sidoqoftë, nuk është faji im, edhe unë do të kënaqesha po të mund të jetoja normalisht një jetë pa frikë. Sa do të jepja po të dija të jetoj!

Po ta dija, do të isha normale. Çdo gjë do të ishte më e thjeshtë. Bile-bile ndoshta do ta doja veten? Së paku nuk do të ndodhte më, kjo që të gjithë mbajnë për kënaqësinë më të madhe, për kuptimin dhe qëllimin e ekzistencës, për bishtin e botës, kjo më neverit jashtë mase. Tmerr është, një tmerr që përsëritet dhe që kërkohet nga unë çdo natë, kështu që çdo natë luftoj me atë mashkull që kërkon të drejtën e tij legjitime.

Se ky është riti i zakonshëm në themelin e çdo lidhjeje, dhe neveria ime vetëm tregon se unë nuk di të jetoj, dhe as nuk kam të drejtën të jetoj kur nuk respektoj dot rregullat themelore. Se asgjë nuk jam bërë për këtë jetë dhe për këtë botë. Tani më siguron ende fija e hollë që është lidhja me atë mashkull, e cila e legjitimon ekzistencën time; vetëm se ky litar bëhet gjithmonë e më i hollë, sepse nuk di për sa kohë ai mashkull, i zoti i ekzistencës sime, do të më durojë ende.

Se më shumë se mashkullin, më shumë se aktin vetë, të cilin duhet ta adhuroj, por që nuk mund të mos urrej me gjithë genien time, më së shumti e urrej veten, pa rrugëdalje, ashtu si edhe shtrati nuk ka rrugëdalje. Dhe më shumë sesa luftoj kundër tij në një reagim instinktiv dhe budalla, unë luftoj kundër vetes. Do të desha nga zemra, ta mbysja një herë e përgjithmonë këtë ankth që përhapet brenda meje kur afrohet nata, do të jepja gjithë pasurinë, gjithë bukurinë dhe gjithë shëndetin për të mos u neveritur më.

Por fati im i mallkuar është që çdo natë peshon rëndë mbi mua dhe më jep dëshirën të vdes për të mos duruar më as veten time, as atë mashkull, as atë shoqëri me vlerat dhe rregullat e saj që nuk më takojnë mua.

Kështu që, edhe sonte do të vuaj, do ta rrah verbërisht atë mashkull që e dua më shumë se jetën time dhe nga i cili varet jeta ime, do të qaj e bërtas e dëshpërohem edhe një herë, dhe fqinjët do të na dëgjojnë përsëri, ndoshta do të mendojnë se, ne të dy nuk kuptohemi mirë.

VASKA E UJIT

Sa dëshironte të bënte banjë! Sa do ta lehtësonte dhe shtendoste pas ditës së ngarkuar me punë dhe porosi. Uji gjendej tashmë brenda vaskës, ndodhej prej një jave atje, ndoshta duke u mërzitur në vaskë pa u lëvizur fare, pa u nxjerrë, pa u mbushur me ndonjë gjësend a njeri. Mirta do të hapte çezmën me pikën e kuqe vetëm për të shtuar pak ujë të nxehtë – në qoftë se kishte.

Në shoqërinë e saj përsëritej shakaja se, pse çezma socialiste ishte me ujë të nxehtë dhe çezma demokrate me pikën blu me ujë të ftohtë. Atëherë, tifozët e socialistëve flisnin për ngrohtësinë njerëzore dhe për gjakun që e përshkonte zemrën, sikur Lana Tiranën; ndërsa fansat e demokratëve pikën e kuqe e lidhnin me gjaknxehtësi dhe gjakmarrje, duke e identifikuar pikën e kaltër me freski dhe me qiellin e kaltër të shqiptarëve. “Ç’doni me qiellin e kaltër, - ia kthenin socialistët, - Shqiptarja shqiptare fluturon mbi një sfond të kuq”. Askush nuk fitonte, dhe kur ndërpritej uji, ai mbaronte njëkohësisht, si në çezmën demokrate ashtu edhe në atë socialiste.

Mirta në të vërtetë ndihej tepër e lodhur, dhe një banjë do të

ishite kënaqësi e paçmueshme. Por vaska plot me ujë ishte rezerva për ditët e thata kur nuk rridhte asnjë pikë, as një pikëpyetje, nga të dy çezmat. Po të vazhdonte moti kështu i nxehtë, kjo do të ndodhte gjithmonë e më shpesh, dhe çmimi i ujit mineral do të rritej deri në hënë. Mirtës, ia kujtoi atë verë kur të sëmurët duhet të sillnin vetë shishe me ujë për t'u operuar në spital dhe kur gjuha, në vend që të flitej, i ngjitej qiellzës.

Por, Mirta kishte kushërinj në Tiranën e Re që kishin më shumë ujë sesa rrymë, ndërsa tek ajo ndodhte e kundërta. Në rast nevoje do t'u vinte në shtëpi për të pirë ujë dhe për t'u larë, kurse kushërinjve do t'u hapte televizorin dhe ndoshta madje kompjuterin. Prandaj vendosi ta shijonte banjën pa ndërgjegje të keqe.

Hapi çezmën socialiste, nga rrodhi një rreze e trashë uji të nxehtë. Çdo gjë në rregull ende. Për çështje drejtësie ajo i drejtoi pak fjalë ngushëlluese çezmës demokratike të papërdorur për momentin.

Kur doli nga shtëpia, u shkëputën pikat e para të shiut nga retë e trasha dhe të hirta.

ÇIZMET

Kur mbathi për herë të parë çizmet e Skënderbeut, ajo kishte mbushur dymbëdhjetë vjet, dhe ishte rast urgjent. “Përdori vetëm në raste urgjente!”, e pati paralajmëruar Mamica. Por atë mëngjes ajo ishte vonë dhe për të mos u sharë në shkollë, për të mos u mbajtur atje pas mësimeve, për të mos marrë një letër të rrezikshme për prindërit, që nuk njihnin mëshirë, i mbathi çizmet e Skënderbeut.

Për habinë e saj, i shkonin aq mirë sikur të ishin bërë enkas për të. Gjithmonë kishte menduar se Skënderbeu ishte burrë i madh me këmbë po ashtu të mëdha; dhe kur në ditëlindjen e shtatë i pati folur Mamicës, për dyshimet e saj rreth atyre këpucëve të vogla, Mamica më e dashur në botë vetëm buzëqeshi. “Mbathi në rast urgjent dhe thuaj ku dëshiron të shkosh!”

“Dua të jem në shkollë.” E çoi këmbën e djathtë. Kur e vuri prapë në dhe, e gjeti veten në oborrin e shkollës “Sami Frashëri”. Shpejt mblodhi këmbën tjetër, që ishte ende në shtëpi.

Përreth saj, një tufë fëmijësh zgurdulluan dhe kukurisën. E marrtë djalli! Për reagimin e nxënësve të tjerë nuk i kishte vajtur mendja fare. Më mirë të kishte mbërritur në ndonjë vend të vetmuar, për shembull në nevojtores!

Kjo nuk të ishte hera e fundit kur do t’i shpëtonte një detaj i rëndësishëm. Dreqi fle në detaje, thuhet, dhe kështu, gjashtë vite më vonë, me çizmet e Skënderbeut u kthye nga farmacia, e dëshpëruar, dhe mbërriti mu në odë përpara babait, me testin e shtatzënisë në dorë.

KOLUMBI

Kolumbi, ai, shkoi në perëndim dhe atje e zbuloi Indinë. Ndërsa unë, pasi shkova gjithashtu në perëndimin më perëndimor të kontinentit, në cak të tokës, e zbulova patjetër Shqipërinë.

Nuk mund të jetë ndryshe, sepse atë e gjej kurdoherë, jo vetëm në fytyrat dhe mendjet e emigrantëve, gjë që është pothuaj banale, por e gjej bile atje ku as njeri tjetër nuk e ka gjetur përpara. Në Portugali, për shembull. E gjej duke i rrëmbyer plazhit një guaskë të madhe që e shtrëngoj në vesh. Furtuna detare që dëgjoj më flet për Shqipërinë, sepse gjë tjetër nuk dinë të tregojnë përrënjtë e vegjël të gjakut të pasqyruar në rrugicat e guaskës.

“Ti qenke si Kolumbi,” - më tha njëherë një vajzë shqiptare që emrin e kishte Shqipe, dhe kështu Shqipërisë ia zbulova Atlantikun dhe pluhurin e shkretëtirës, dhe do t’i dhurojë edhe tufane tropikalë dhe borë të përhershme, sepse secila rrugë më çon në vendin që më takon mua, në vendin e çmendurisë dhe të të çmendurve.

AKULL

Ua kishte kthyer shpinën ndërtesave vigane, kishte hyrë në pyllin pa gjethe, kur para tij u paraqit një liqen. Ajri i ftohtë ia kafshonte hundën dhe ia skuqte veshët, derisa nuk i ndiente më. Nën hapat e tij, dëbora lëshonte psherëtima të veçanta. Vajti edhe ca hapa përpara dhe arriti buzë liqenit.

I vetëm... Të tjerëve u ishte arratisur, njerëzit nuk i duronte më. Këtu, vetëm pak hapa larg viganëve guri, nuk dëgjoheshin më. Nuk dëgjohej më asgjë, asnjë makinë, asnjë zog, asnjë gjethe në erë. Të vetmen zhurmë kishin bërë hapat e tij, por tani u ndal duke iu përshtatur në mënyrë të përsosur heshtjes.

I heshtën edhe mendimet. Nuk kishte rëndësi më nëse i kishte filluar të gjitha punët prej idealizmi naiv ose prej egoizmi të verbër. I lodhur ishte. Këtu dikur do të ishin gjelbëruar, bile lulëzuar pemët. Dikur liqeni duhej të ishte një liqen i vërtetë me peshq dhe valë, me njëmijë shkëndijë dielli dhe hëne. Dikur me siguri do të kishin pëshpëritur gjethet tani të pagjetshme, dikur valët do të kishin treguar përralla që fëmijët dhe të dashurit do të kishin dëgjuar me sy të rrumbullakët prej habie. Dikur do të kishte qenë jeta edhe në këtë vend të vdekur, të cilin e

kishte kërkuar pikërisht sepse vendi ishte aq i vdekur sa që e lehtësonte.

Asgjë nuk mund ta çonte më përpara, si dikur, si në fillimin premtues. E gjente veten të mbyllur në luftëra të rëndomta pa kuptim, që nuk jepnin asnjë rezultat përveç t'ia siguronin jetën, luftëra rituale ku të gjithë pjesëmarrësit visheshin me maska për të mos i treguar armikut se nën maskë fshiheshin fytyra njerëzish. Zotërimi i përsosur i kësaj loje maskash i kishte sjellë sukses.

Fshiu pak dëborë nga sipërfaqja e liqenit. Nën qiellin e vrenjtur, akulli ishte i trashë dhe i errët. Nuk pasqyronte. Nuk i jepte atij asnjë përgjigje. Asgjësia filloi t'i peshonte, i ngjante peshës së rëndë që prej vitesh mbante mbi supe, pa kuptuar se kaq rëndë mund të peshonte vetëm asgjësia; dhe ne po atë asgjësi të bardhë, të akullit, të ngrirë në ftohtësi vrasëse u dallua vetëm lëvizja e këmbës së tij, që liroi një pjesë të liqenit nga bora.

Një cep i shtrembër gjendej i ngrirë brenda akullit, gjysmëhapur, pa kokë dhe pa sy. Pak më larg, ca pendë të zeza. Ai u çudit dhe vazhdoi ta hiqte borën. Pendët formonin një rreth të rregullt në mes të të cilit renditeshin cepi dhe dy thonj të ngulur. Çudia ia depërtoi peshën e asgjësisë dhe ia përshkoi këmbët dhe veshët e ngrirë. Si rezultat i një rituali i dukej, një ritual i egër magjik. Nguli sytë derisa t'i dhembnin.

Kush ishte ai, që i shikonte pjesët e zogut të ngordhur? Ndonjëri dikur i suksesshëm, po. Një njeri i mirë, këtë nuk e dinte. Ndoshta e dinin gruaja dhe fëmijët, ndoshta e dinin miqtë. Atyre u jepte, u ndihmonte me para, me punë, me përkrahje pa kusht, jepte bujarisht sepse kjo ishte e vetmja mënyrë komunikimi që njihnte. Jepte nga vetja, por nuk e jepte veten. Kur e pyesnin të tregonte kush ishte, atëherë përsëriste të dhënat që mund të lexonin në çdo biografi zyrtare: datëlindja, vendlindja, studimet, emri i gruas, mosha e fëmijëve.

Po i pëlqenin udhëtimet. I adhuronte. I donte. Çdo mundësi për të udhëtuar e shfrytëzonte, kështu që, të gjitha vendet në perëndim i kishte vizituar edhe Australinë, që ishte perëndimi i jugut. Udhëtonte nën ndikimin e një impulsi që nuk e shpjegonte dot.

Udhëtonte në kërkim të ndonjë gjëje pa formë dhe pa emër. Më në fund ky kërkim e kishte sjellë në bregun e këtij liqeni akulli në skaj të termometrit.

Në po atë moment mbulesa e dendur e reve u hap pak. Papritur pemëve u shkëlqyen degët me bardhësi të mprehtë. Edhe në akull mbi të mbeturat e zogut të vrarë filluan të vezullonin shkëndija drite.

Atij iu mjegulluan sytë. Bëri një hap përpara, edhe një, vazhdoi të ecte prapa dritave të vockla mbi liqenin. “Më në fund, - i shkoi ndër mend, - ja momenti kur çdo gjë është e mundur.”

Me kaq iu përzje në hapat e tij mbi dëborë një zhurmë tjetër, e ulët së pari, e cila u shtua, u rritë; megjithatë ai vazhdonte për në dritë pa ditur cili akull po jepte këto krisma.

ZBULIM

Kurrë s'do ta kishte menduar këtë për babanë.

Edhe pse nuk ishte hera e parë. Që para dhjetë vjetësh, kur prindërit kishin dalë për një mbrëmje dhe kur Sara kërkonte në shtëpi gjëra të ndaluara, atëherë kishte gjetur në një dollap ato revista me femra lakurige. Babai më vonë ia kishte shpjeguar arsyet dhe i kishte premtuar se s'do ta përsëriste më.

Prandaj Sara u shtang kur në tavolinën e tij, që para ikjes së saj kishte qenë tavolina e saj në dhomën e saj, i zbuloi pranë kompjuterit të dy CD-të me një kopertinë që shpjegonte gjithçka.

Të dy burrat më të ndershëm që njihje, ose së paku që kishte mbajtur për më të ndershmit, kishin dalë qëllimisht në atë moçal: babai dhe i fejuari, nga i cili Sara tani ishte e ndarë, jo për këtë arsye dhe jo nga vullneti i saj.

Me qartësi të errët iu kujtua mbrëmja kur kishte zbuluar se i fejuari, që të gjithë të afërmit e saj e adhuronin dhe për të cilin të gjitha gratë binin në dashuri, në internet kishte kundruar ato femra të shfrytëzuara, i kishte shfrytëzuar vetë duke tradhtuar dashurinë e saj, si askush nuk e kishte tradhtuar. E dëshpëruar si tani ose bile më shumë, Sara e kishte rrahur burrin me gjithë forcën.

Dhe tani babai! Si vallë ende mund të kishte besim tek ndonjë burrë? Sara bëri be se nuk do të martohej kurrë.

KAOS

Ishte mesditë dhe asgjë nuk ishte gati.

Mbetjet e drekës ngjiteshin në enët. Në dyshtemenë e dhomës së fjetjes ishin shpërndarë ca triko e pizhame, dy palë pantalona, një batanije, qesja me të cilën kishte bërë pazar dhe tri palë brekë të pista. Dhoma e ndejës as nuk përmendej.

I dhembte koka. Shtëpia sikur dëshironte ta bezdiste. Shtëpia nuk e donte, ndryshe nuk do t'i krijonte kaq vështirësi, por do të bashkëpunonte me të, në përpjekjet për të vendosur pak rend dhe rregull, gjë që ishte edhe në interesin e vetë shtëpisë. Por shtëpia ishte rebele. Nuk bindej dot. I bënte qëndresë heroike rregullimit duke ia prishur banores së re jetën shoqërore, sepse nuk pret mysafirë në një shtëpi të tillë.

Dhe sot ajo kishte edhe më pak kohë. Vetëm një çerek ore derisa të nisej autobusi i fundit për në aeroport, për të kapur në çastin e fundit aeroplanin, në të cilin një vend ishte i siguruar vetëm për të, për ta bartur në një vend që gjithashtu ishte bërë enkas për të, i ëndërruar, i përmalluar, i largët. Por para kësaj kënaqësie në ajër gjendej edhe një pengesë e madhe: mbushja e valixhes. Shpejt, sepse ishte mesditë dhe asgjë nuk ishte gati.

I mblodhi trikot, pantallonat dhe një nga pizhamet e shpërndara nëpër dyshemenë dhe i hodhi vrik e vrik në një valixhe të zbrazët mbi shtratin, natyrisht pa i palosur rrobat. Për këtë luks të kot nuk kishte kohë. Brekët e përdorura nuk i preku fare, por nga sirtari nxori ndërresa të freskëta. Tashti vetëm një palë këpucë, edhe pesë libra, katër kaseta, ditarin dhe dhuratat e blera ditën përpara duke përfshirë sheqerkat për fëmijët e rrugës. Futi në xhep edhe ca dollarë. Me zor e mbylli valixhen e vogël, mori çelësin e derës dhe doli nga shtëpia pa e rregulluar – kjo ishte hakmarrja e saj ndaj kësaj shtëpie të pabindur.

Me t'iu afruar aeroportit, i ra në mend se mbi tryezën e kuzhinës, mes pjatave ku ngjiteshin ende pak makarona me salcë domatesh që do të kalbeshin ose të mykeshin, mu atje e kishte lënë pasaportën.

HIJET

Hijet vinin nga pyjet përreth, nga shpellat e maleve, nga fundi i lumit dhe i liqenit për t'u derdhur nëpër rrugët dhe rrugicat, për t'u futur në hapësirën e ngushtë midis pallateve. Përhapeshin më shpejt se murtaja. Kudo që shihnin dyer a dritare të hapura, hynin brenda. Si hyrje shfrytëzonin gjithashtu vrima çelësi dhe të çara të holla ku dyert apo dritaret nuk mbylleshin mirë. Vinin në kuzhinat me gaz ose stufë elektrike, për të skuqur një kokërr ve, duke zier një çaj mali. Hynin në sallat dhe odat, shikonin lajmet dhe mbështilleshin në tymin e mysafirëve. Edhe në banjë pa ulëse vinin për t'u larë me ujë të derdhur nga enë prej plastiku me ngjyra të forta. Më në fund, depërtonin në dhomat e fjetjes, ku dashuria dhe krimi nganjëherë ishin dy faqet e së njëjtës thikë, dhe përgjonin çdo fjalë të pëshpëritur dhe çdo ofshamë.

Ishin murtaja moderne. Njerëzit i druanin sepse në kundërshtim me hijet që i njihnin që nga fëmijëria, këto hije nuk kishin sende të cilave u ishin ngjitur. Ishin hije absolute, dhe ky absolut e tmerronte popullatën jashtë mase.

Ishte një djalë i vogël, por jo tepër i vogël, që kishte mësuar

spanjisht duke lexuar për aventurat e një kalorësi bashkë me një bujk, të cilët talleshin për shekuj me radhë. Megjithatë, ishin trima. Talljet, si buzëqeshjet dhe të qeshurat, ishin përpirë nga hijet. Mbetej trimëria, dhe Klodi i vogël dëshironte të bëhej po aq trim sa ata.

Meqë nuk kishte mullinj në vendin e tij me të cilët Klodi i vogël mund të kishte luftuar si shembulli i tij i madh, por vetëm një mokër në restorantin më të mirë të qytetit, Klodi i hipi kalit prej druri për t'u dalë zot hijeve të pafitueshme.

Natyrisht nuk ngadhënjeu, sepse kundër hijeve nuk fitohet dot me shpatë dhe lopatë ose kuaj druri. As nuk e humbi betejën. Por ndodhi një gjë tjetër, që e shtangu në vend duke i prishur të gjitha ambiciet heroike.

Hija e tij, e cila deri më tani ishte rritur e urtë në këmbët e tij, iu shkëput trupit të tij dhe u bë e pandashme nga hijet e tjera, të cilat vazhdonin shëtitjen e tyre frikëpjellëse.

KUR ASKUSH NUK SHIKOI

Dikur, një herë, kur askush nuk shikoi, Marinela kishte zgjatur dorën. Ishte veshur me fustanin e ri kuq-e-bardhë për të dalë në shëtitje bashkë me dajën, dhe po të sillej mirë, do të shkonin bashkë te lodrat, ajo mund t'i hipte kalit të drunjtë, që nuk galoponte deri në Trojë, por përshkruante gjithmonë rrethin e njëjtë. Asaj here ajo nuk kishte qenë e urtë, por këtë nuk e dinin as daja as shitësja e ëmbëlsirave. Sepse asnjëri prej tyre nuk vuri re se si Marinela e vogël zgjati dorën, e mbylli përreth një bonbone të kuqe në formë të një luleshtrydheje dhe fët-fët e futi shijshëm në gojë. Për të mos u zbuluar, u përpoq të mos e përtypte, të mos e fuste mes dhëmbëve dhe faqes dhe të lëvizte gjuhën dhe nofullën me shumë kujdes. Vendi më praktik për ta fshehur bonbonen e vjedhur ishte nën gjuhë.

Këtë vjedhje kënaqësie e kujtoi Marinela në kinema kur zgjati prapë dorën si në ato ditë fëmijërie. Askush nuk shikoi as sot, të gjithëve u ishte thithur vëmendja prej ekranit të madh, ku hajdutët e zgjasnin dorën vetëm për ta vrarë njëri-tjetrin. E mbështjellë në pallton mbrojtëse të errësirës në sallën e vogël të kinemasë, Marinela e zgjati dorën. Sytë e djalit pranë saj vezulluan si xixëllonja kur gishtërinjtë e saj nisën për udhëtimin e ndaluar.

PRAPA KAPAKËVE

Jeta kishte kaluar si një lumë i madh, i cili i trashë si një sirenë, derdhej në ndonjë gjiriz përfundimtar. Rëndë peshonin kapakët e syve, që ishin të fildishtë si stoli ari, por që më shumë u ngjanin kapakëve të arkivolit sesa mbyllësve të syve njerëzor.

Ndërkaq metastazat kishin zbuluar dhe pushtuar autostradën e kolonës vertebrore. Liza u kishte zili metastazave të veta. Në film ishin aq të vogla sa që futeshin kudo. Liza donte të udhëtonte bashkë me to nëpër qumështin e limfës, ose nëpër gjakun me një trap të rehatshëm prej një rruaze të kuqe.

Por, tani ishte vonë për udhëtime të tilla, vonë edhe për aventura të tjera. Gjithë botën e kishte udhëtuar ... me përjashtim të trupit të vet. Liza njihte Indinë dhe Patagoninë me klimën, me vegetacionin, me zakonet. Ndërsa klima e trupit nuk ishte gjë tjetër veç një bisedë mes mjekësh, vegetacionin e trupit e injoronte sepse e neveriste, dhe zakonet prej vjetësh nuk i vinin më.

Nën kapakët e fildishtë, diçka do t'i mungonte përgjithmonë. Ndoshta në botën tjetër përtej kapakëve, Liza do të bënte të gjitha ato zbulime. Ndoshta do ta shihte veten në ëndërr, me trup të plotë, me asnjë sekret të pazgjidhshëm më. Ndoshta në atë ëndërr – vëlla i gjumit – më në fund do të ishte vetvetja.

DITËLINDJA

Plakat turke me shallvare të gjera, me kalamaj të pistë dhe mallra për të mbushur çantat e turistëve dhe tenxheret e tyre i shikonin me rrudha qortuese në ballë. Në krye të ditës m'u në Ramazanin e shenjtë po pinin raki në mes të xhadesë dymijë vjeçare!

“Gëzuar! Gëzuar! U bëfsh njëqind! T’u plotësofshin të gjitha dëshirat!”

Uji i rëndomtë dhe uji i festave u përzien në një gotë plastiku pas tjetrës në një lëng të bardhë, që e humbi tejdukshmërinë. Qumësht asllanësh. Dielli sikur të kishte ndjerë mëshirë për atë krijesë në pragun mes vajzërisë dhe moshës së gruas së rritur, e cila e kremtonte këtë tranzicion në dhë të huaj, larg familjes, larg shokëve, e rrethuar vetëm nga një grup turistësh. Në atë vend ku për ndonjë rastësi torturuese i kishte rënë koka, dielli kurrë s’do ta kishte ngrohur në ditëlindjen e saj.

Turistët tjerë e mbaruan rakinë, admiruan gurët antikë dhe blenë sy të kaltër. Ciceronia turke e puthi ish-vajzën dhe ende-jo-gruan dhe i dorëzoi dy kukulla të vogla tradicionale prej plastiku. Barinj. Një bari dhe një bareshë, si në përrallën e vjetër

që dikush ia kishte treguar para një kohe të gjatë. Baresha nanuriste një çilimi. Gati-e-rritura, që ndihej si vajzë e përher-shme, kishte parë një foshnjë shumë të lezetshme në ëndërr. Një fillim i mbarë do të thoshte kjo, një zhvillim i brendshëm. “Kjo xhade e lashtë është rruga e tranzicionit tim, dhe kjo portë madhështore në fillimin e saj, ku sapo kam kaluar, shënon fillimin e këtij tranzicioni, - mendoj ajo me një zemër solemne. “Shiko një herë!” Një turiste i dha një dylbi. Vajza ktheu kokën. Në një kamare të portës antike ishte strukur një buf. Nuk lëvizte dhe gati nuk dallohej nga blloqet e ngurta. I përgjumur picërroi sytë mes krahëve të vet.

Zogu i Athinës! Vajza-grua buzëqeshi. Bufi e ruante Portën e Tranzicionit. Athina e madhe ia kishte dërguar asaj enkas për këtë ditëlindje të rëndësishme. Koha e re do të ishte nën shenjën e Athinës, nën mbrojtjen e saj, me bekimin e saj. Athina, hyjnesha e zanatit, e biznesit, mbrojtësja e grave që punonin, e grave intelektuale, që dilnin në shesh jo vetëm për të bërë pazar. Athina dukej se e donte shumë krijesën e saj në tranzicion.

Gruaja e re e vazhdoi rrugën e shtruar prej atij populli që i lutej Athinës së madhe dhe që madje ia kishte përkushtuar kryeqytetin. Ajo nuk e ktheu më kokën sepse kishte mësuar nga shembulli i Orfeut. Në fund të xhadesë, të asaj toke të askujt midis kohërave, kaloi nëpër portën e dytë për ta vulosur tranzicionin e kryer, me kukullat dhe rakinë në çantë.

Tani e tutje bufi do të ishte kafsha e saj totemike.

BORA

Binte borë. Për herë të parë në këtë dimër këputeshin kristale të trasha nga retë shtatzëna, retë që pillnin dimrin, Kërshëndelat, Vitin e Ri, kushërirat në Greqi. Vjet retë e dimrit kishin sjellë një kushërirë të re, të vogël si kukull, por të shëmtuar fare, që brohoriste më shumë se televizori sepse bebes nuk i iknin dritat.

Mborja e mbështeti faqen në pëllëmbë dhe vëzhgonte rënien e borës këtu në Mborje. Fshiheshin gjurmët e makinave të pakta nën një mbulesë të bardhë që u stolis pastaj nga këmbët e qenve, maceve dhe zogjve. Edhe të fëmijëve. Mbështillej kisha e vogël ku Mborjes – vajzës, jo fshatit – gjatë verës i pëlqente të strukej, të këpuste fijet e barit dhe të gumëzhinte me zë të ulët, me kurrizin e mbështetur në murin shumëshekullor.

Mborja nuk besonte tek Babadimri siç e parafytyronin prindërit. Ndoshta Babadimri jetonte diku në Greqi, mbi ndonjë mal, ndoshta mbi Olimpin e shumëfolur në shkollë, ku do ta kishte borën që e çmonte aq shumë. Duhet të jetonte në Greqi, sepse kushërirat merrnin gjithmonë më shumë dhurata se ajo. Këtu në Shqipëri, në Mborjen e Mborjes, ishin retë që përgjigjeshin për dhuratat dimërore. Retë e borës kishin si specializim kushërirë greke. Gati çdo vit paraqisnin një foshnje tjetër të zhurmshme.

Por përveç kësaj, dhe kjo ishte më e mira patjetër, retë sillnin pushimet dimërore. Tani Mborja i priste plot gëzim ditët e lira, kur do të vinin kushërirat nga Greqia me lodra të shumta dhe kur të gjitha do të uleshin në një rresht në borë, në natën e Vitit të Ri, për të bërë pipi së bashku.

NË DOLLAP

Dollapin e madh pronarët e kishin lënë në bodrum, sepse qel-bej. Kurrë s'e kishin hapur. Mund të kishte një kufomë brenda ose diçka tjetër, që do t'i kishte futur në siklet të madh.

Por as nuk donin ta shisnin dollapin ose t'ia dhuronin dikujt, sepse dollapi me përmbajtje kanosëse ishte pjesë e jetës së tyre.

Ndonjë ditë vajza e tyre e vogël luante në bodrum. Prindërit ia kishin ndaluar ta hapte dollapin dhe, por siç ndodh në çdo përrallë, ajo e hapi dollapin patjetër.

Meqë nuk pa asgjë, ajo u fut brenda dollapit për ta shqyrtuar më mirë. Vërtet era në dollap ishte mbytëse.

Sapo u mbyll dera, dollapi u lëviz, u tund dhe më në fund u shkëput nga dheu dhe u nis të fluturonte.

Gjatë fluturimit, vajza pa skena të tmerrshme, dhe jo vetëm i pa, por i ndjeu në lëkurë dhe në shpirt. Ndjeu trishtimin e fëmijës së qortuar duke i bërtitur, ndjeu duart dhe rripat që rrihnin trupin e saj të njomë. U përpoq ta hapte derën, por ajo nuk hapej dot, dhe asnjë shkëndijë drite nuk gjeti udhën për në dollap.

Atëherë, u shkëputën lot nga sytë e saj, që u përziën me lotët e shumë fëmijëve të tjerë, që tashmë ishin rritur dhe që përcillnin dhimbjen, urrejtjen dhe dëshpërimin nga brezi në brez. Më në fund vajza kuptoi se era e qelbur vinte nga lotët e shumtë, të cilët formonin një liqen që prej shumë shekujsh.

Kur dollapi ndaloi fluturimin e tmerrit, kur vajza zbriti prapë në bodrumin e prindërve, sikur të mos kishte ndodhur asgjë, bëri be se do ta thyente ciklin e urrejtjes dhe dhunës.

Fëmijët e saj nuk do të qanin më në dollap.

AUTOBUSI

U tremba. Tefiku donte në të vërtetë të më linte vetëm në stacionin e autobusit dhe të kthehej në punë, në vend që t'më përcillte nëpër xhunglën tiranase deri te shtëpia. Një ndjenjë pasigurie u përhap brenda meje. Kishin kaluar vetëm pesë muaj pas ikjes së miqve të mi në SHBA, miqve që më kishin shoqëruar në çdo hap. Për çështje sigurie.

Por Tirana ishte ndryshe tani. Kisha ngelur e vetme më shumë se një orë në aeroportin e Rinasit, sepse ata që më pritën ishin vonuar. E ulur në diell mbi një mur të vogël dhe pastaj në kafenenë, kisha shijuar frymëmarrjen e asaj lirie që përbëhet nga siguria dhe qetësia. Nuk ndihesha aspak e kërcënuar. Kënaqesha sepse kjo do të thoshte se ky atdhe i vërtetë dhe i vështirë bëhej gjithmonë e më i banueshëm.

Dhe ajo mbrëmje kur kisha dalë me Evën! Kishim ngrënë picë ku vite përpara kisha ngrënë drekë me miqtë që tani jetonin në Kanada. Pastaj Eva dhe unë kishim shëtitur nëpër rrugët me pemë dhe asfalt, si dhe nëpër rrugica pa asfalt dhe pa pemë, kishim llafosur dhe kënduar, dy vajza vetëm, pa mbrojtje burrërore, natën në përbindëshin me emrin Tiranë.

Pika e orientimit të tanishëm ishin tullat e rregullta dhe të pastra të Bankës Kombëtare Shqiptare. Para meje niseshin autobusë ngjyre portokalli. “Njëmijë autobusë për paqe!” ishte shkruar në italisht në disa prej tyre. Habitesha se ku kishin përfunduar qindra e qindra autobusë, sepse ata që qarkullonin nëpër Tiranë dhe Shqipëri, kurrsesi nuk ishin njëmijë. Me njëmijë autobusë në Shqipëri, asnjëherë më s’do të detyrohesh të rrija në këmbë gjatë udhëtimit.

Linja ishte e njëjtë me linjën tonë të zakonshme nga kohërat kur jetoja ende në periferi me miqtë që tani kishin emigruar në Amerikë, ata miq që nuk më kishin lënë vetëm në asnjë hap. Kinostudio.

“Mos ki frikë, - tha Tefiku. - Do t’i hipësh autobusit dhe dy stacione më vonë do të zbresësh prapë. Tek Medreseja. - U nda prej meje dhe unë i hipa autobusit, që ende nuk ishte mbushur shumë. E sigurova çantën duke u përpjekur të mos dukesh e huaj.

Sa aventurë e madhe qe ky udhëtim i parë me autobus, që e bëra vetë në Tiranë! Të shkrihesh me masën që derdhej në autobusin ngjyre portokalli për një paqe me xhama të pistë. Të shkrihesh me popullin tim, me jetesën e tij, duke mbajtur njëqind e pesëdhjetë lekë të vjetër në dorë.

YLLI I KËPUTUR

Ishte në Allias në kohën e Kërshëndellave, në kohën e Babadimit, që të bën të mërdhish në rrugë, në dhomë dhe madje në shtrat. Muajt e kaluar, tetori i kuq, nëntori gri, dhjetori i zi mbanin peng zemrën e Sarës. E qeshura i dukej si ndonjë jashtëtokësore.

Sarës i përkisnin lotët e qarë në tokën e premtuar, e cila nuk e kthente dot në jetë. Ky plan ishte dështuar. Kishte rrezik në rrugë dhe shtypje femrash në shtëpi.

Veç kësaj Sara kishte filluar të dyshonte rreth Samuelit. Sepse pas atij trajtimi, gjendja e saj nuk ishte përmirësuar, siç ia kishte premtuar. Përkundrazi. Këtu në Shqipëri, në Alliasin e hidhur, u kaplua nga e vërteta e llahtarshme se ky trajtim i veçantë nuk ishte trajtim fare, por i veçantë në kuptimin – kriminal. Se qëllimi i masazhit nuk ishte shërimi i Sarës, por qejfi i Samuelit.

Dhe tani, pa perspektivë jete në Shqipëri, Sara nuk kishte asgjë më për t'ia dhënë jetës së saj ndonjë kuptim. Ishte pa vend, pa vend, pa vend.

Por i kishin mbetur miqtë, që bënë çmos për t'ia risjellë buzëqeshjen në fytyrë. Qe e strehonin dhe e ushqenin. Shoqja

e saj Iva e lau me prekje dashmirëse, që e dëbuan perversitetin e Samuelit dhe e zëvendësuan me dashuri shoqërore. Duart e Ives ia lanë gjithë turpin nga trupi.

Tani ishin në rrugë, në Allias, prapa stendave të pazarit, por ende jo në oborrin e deleve, plehrave dhe fëmijëve. Erdhën nga qendra e qytetit ose nga ndonjë vizitë. Nata ishte e zezë. Mbi pallatet, që dukeshin përherë të papërfunduara, vezullonin yjet me një qartësi që e gjen vetëm mbi shkretëtirat. Ajri ishte i freskët dhe i pastër. Nata ishte e pastër.

Ja! Një yll u shkëput prej simotrave dhe ra përtokë. “Shpejt! Bëj një dëshirë!”, tha Iva.

Në shkretëtirë, motra e Sarës me të dashurin e saj, që të gjithë e adhuronin, kishte parë një yll të këputur. Ndërsa Sara vetë gjatë atyre pushimeve kishte mbetur me sy dhe zemër të zbrazët.

Tani më në fund ylli i fatit e kishte gjetur edhe Sarën. Në Shqipëri, në Allias, pranë miqve të kujdesshëm. Dhe Sara bëri të vetmen dëshirë që gjendej në shpirtin e saj të etur:

“Dua të bëhem e lumtur përsëri!”.

MESNATA

Mesnata është ora magjike kur fluturon stilografi duke rreshtuar germë pas germe.

Mesnata është ora e krenarisë kur mbaroj një vjershë fringo që dua ta ndaj me një mik.

Mesnata është ora e krisur, ora kur pas mjaft ngurrimi guxoj më në fund ta thërras Xhevon, që më kishte thënë: “Më merr në telefon kur të mbarosh një poezi dhe ma lexo, qoftë edhe mesnate, sepse kështu do të frymëzohem edhe unë”.

Mesnata është ora kur mërzhitem me atë zë femëror artificialisht të gëzueshëm, që më kujton që në Tiranë as në numrat e telefonit të miqve nuk mund të kesh besim, sepse numrat po ndryshojnë çdo ditë, janë në një rrymë të vazhdueshme kur nuk ka rrymë elektrike, janë mishërimi elektronik i parimit antik “panta rhei”.

Por mërzhitem edhe me faktin se nuk mësohem dot me ndryshimin më të madh brenda kësaj rryme fatale, e cila më rrëmben gjithë sigurinë e mbajtur me zor dhe të rindërtuar me flori në poezinë që nuk gjen dot as veshin as vëmendjen miqësore. Nuk pajtohem dot më me atë zë debil stupid idiot, që në vend të fjalëve “Shërbimi special i Telekomit Shqiptar”, që me gjithë mërzhinë kishte diçka qetësuese, më vjell në tru litaninë e modernizuar të privatizuar të idiotizuar “Alb-Telekom”, për të mbaruar me refrenin që me gjithë ndryshimin, mbetet njëlloj dhe më siguron prapë në mërzhinë përfundimtare: “Numri që ju keni kërkuar, përkohësisht është jashtë shërbimi.”

JO

“Jo”!- Fjala njërrrokëshe përshkoi ajrin si një armë e sofistikuar dhe ia këputi daullen e veshit. Ai gati u rrëzua nga vrulli i zanores së katapultuar prej bashkëtingëllores elastike. Mëzi e kapi veten përsëri, zgjati dorën dhe siguroi kapjen në autobus për të mos rënë përtokë.

Nga habia për atë surprizë të pakëndshme i kishte shpëtuar se çfarë kishte pyetur. Iu kujtua vetëm se duhet të ishte një pyetje e madhe, me rëndësi jetësore. E fiksoi dheun mbi këpucët e veta, sikur të ishte shkruar në atë baltë se cilën pyetje kishte bërë. Prapë e ngriti kokën. Shikimi përballë tij nuk ishte aq brutal sa fjala e shkurtër, që ishte lëshuar nga goja pak më poshtë. Shikimi dukej vetëm disi i irrituar sepse nuk erdhi më asnjë reagim.

Autobusi vazhdoi rrugën, ndërsa ai kërkoi në trurin e vet, se çfarë do të ishte pyetja në fjalë. Mos kishte shtruar një pyetje turpësisht të qartë?

-Mos e kishte pyetur a e dashuronte? Apo i kishte bërë ndonjë pyetje politike:- a ke votuar për Salën? a ke votuar për Tosin? Nëse ajo ishte kosovare, mund ta kishte pyetur: a ke votuar për

Shallin a Gjarprin? Apo:- a ke humbur lekë në piramidat? a ka humbur Shqipëria ndeshjen kundër Greqisë?

Ai i dha çunit të pistë, heroit të autobusit, një dyqindlekësh të ngrohur në xhep. Kjo ishte dita e bujarisë: pesëdhjetë lekë të vjetra ia ofroi djaloshit duke shpresuar se ky gjest do t'i sillte fat, ose së paku pyetje të përshtatshme. Vetëm u merakos se çfarë përshtypjeje do të linte me këtë pyetje, e cila ishte humbur sapo iku nga grilat e dhëmbëve – një debil ose dembel, një idiot himariot.

- “Kombinati! Hajde kombinati!”

Papritmas kuptoi. E kishte pyetur vajzën përballë a do të shkonte autobusi në kinostudio.

Po tash, në vend që të shkonte në një kinostudio pa kinema dhe pa studime, ai, nën shikimin e pashpjegueshëm të vajzës, iu afrua gjithmonë e më shumë një kombinati që prej kohësh kishte mbaruar të ishte kombinat.

NDARJA

Ja po priste zogu i madh. Ishte gati ta gëlltiste Sarën në barkun e hekurt për ta mbartur përtej detit gjer në vendet e ftohta nga kishte ardhur. Nuk e kishte bindur dot nëpunësin e aeroportit ta linte Sokolin ta përcillte deri në shkallën e avionit.

Avioni ishte i njëjtë si para dy javësh. Edhe stjuardi dhe stjuardesa ishin të njëjtët dhe e përshëndetën me një buzëqeshje aq të gjerë saqë i shpërtheu kufijtë e kortezisë. Sokolin e kishte lënë në sallën e pritjes. Nuk ishin puthur. As koha as vendi nuk ishin të përshtatshëm. Aeroporti qenkej vend publik. Askush nuk duhet ta dinte për momentin.

Vetëm një muaj, dhe do të takoheshin në Paris, ku do t'i ngjiteshin kullës Eiffel deri në majë, atje ku çeliku lëkundet derisa të trembesh. “Do të kesh aq shumë punë saqë s’do të marrësh vesh se sa shpejt do të kalojë koha,” e kishte ngushëlluar shoqja, e cila për të në filxhanin e kafes kishte parë një qiell të hapur me plotësimin e të gjitha ëndrrave.

Sara u ul afër dritares së rrumbullakët. Pasagjeri pranë saj, të cilit i tregoi fotografitë e pushimeve, ishte sipërmarrës nga Kruja. “Më duket se e dashuron këtë, - tha bashkudhëtari dhe

dëftoi me gisht mashkullin me të cilin kishte dalë në një rën prej pozave. Personalitet i njohur. Si e dinte? - Jo, s'është ky, - iu përgjigj, - shoku im quhet Sokol. - Emri i tij special, jozyrtar, enkas e vetëm për Sarën. Krutani bëri po pa fshirë shenjën e mosbesimit nga fytyra.

Zogu i madh i kompanisë ajrore i depërtoi dhe kapërceu retë. Tani gjithë aeroplani zhytej në një banjë drite. Iu afruan gjithnjë e më shumë diellit. Edhe kur Sara mbylli sytë, drita nuk e braktiste më.

Sa ngushëllim të fluturonte pothuajse brenda diellit të lëngët, rrezet e të cilit u përhapën në trupin e saj duke dëbuar nga truri çdo mendim të zi deri në një ekzil të përkohshëm. Sa ngushëllim të fluturonte pikërisht si një sokol, këtu, katërqind kilometra larg Parisit dhe katër ditë larg shpërthimit të katastrofës së paparashikuar, kur u rrëzuan të gjithë zogjtë nga të gjithë qiejt e imagjinatës.

JANË KRYER PUNËT

Janë kryer punët. E lodhur, Maria ulet në karrige dhe e fshin djersën nga balli. Sa të rënda paskan qenë! Sa të rënda ... dhe sa të pista. Prandaj e ka pastruar prapë kuzhinën.

Qeset i ka mbushur. Të mëdha ishin dhe prej një materiali të mirë, shyqyr-shyqyr. I ka mbushur plot dhe me to ka shkuar buzë Lanës. Ka aq shumë pisllek në lumë sa që dy qese më shumë nuk dalin në sy.

Po sa të rënda paskan qenë qeset!

Për fat të mirë askush nuk e ndaloi kur i mbartte deri te Lana. Askush nuk e pyeti as për duart. Ato i ka larë pas kthimit në shtëpi. Jo një herë as dhjetë herë, por aq shpesh sa që nuk numërohej dot më. Orë me radhë i ka kaluar pranë çezmës. Para kësaj, Maria e ka pastruar dyshemenë e kuzhinës, ku kishin mbetur disa njolla prej një ngjyre të padefinueshme, midis së kuqes dhe bojë-kafes. Para kësaj e ka larë thikën. Nesër do të mund të gatujë mish ose të presë bukë me të përsëri.

Vërtet janë kryer të gjitha punët. Po ja që ndodh ajo që Maria, e rraskapitur në karrige, kurrë s'do të kishte pritur në jetë. Burri i saj, ai që e kishte rrahur aq shpesh, fillon t'i mungojë, ndonëse ajo di fort mirë se kurrën e kurrës nuk do të kthehet më.

Maries i dalin lot nga sytë. I rrjedhin poshtë mbi faqet, se ka vetëm një dëshirë:- të jetë edhe ajo në qeset prej plastmase në fund të Lanës, bashkë me të shoqin, e copëtuar edhe ajo.

E copëtuar qenka dhe ajo.

MAKINA

Kishte ardhur nga vendet e lakmuara përtej detit, për të kaluar vitet e fundit në rrugët tona të plasaritura si buzët në të ftohtin e dimrit. Kishte vendin e nderit para pallatit tonë, dhe çdo mbrëmje i luteshim Zotit që makina të qëndronte tek ne, të mos kthehej prapë nga kishte ardhur, dhe çdo mëngjes kënaqeshim kur e shihnim nga dritarja lart, shokun tonë me katër rrota.

Babi e kishte blerë në portin e makinave. Kështu e quanim ne fëmijët atë vend të shëmtuar ku bliheshin makinat, sepse nuk ndodhej larg portit të vërtetë për anijet. Ishte një benz plak që po kalonte javët e fundit të jetës mbi gropat dhe baltën në peizazhet tona mahnitëse. Ia prezantuam makinës të gjithë kushërinjët, dhe në fundjavë e tërë familja i hipte benzit plak për të zbuluar ndonjë mal a plazh të paparë.

Kur të rriturit përgatisnin piknikun, ulesha pranë një rrote të mikut tonë katër-rrotësh dhe bisedoja me të. Kisha aq shumë për të pyetur, sidomos për vendin nga kishte ardhur dhe për vendet që kishte parë. Ia përkëdhelja gomën e plasur, ku nga të çarat më buzëqeshnin të gjitha rrugët që kurrë nuk do të shihja, por ku kjo makinë, që tani ishte bërë shoku ynë besnik, kishte ecur me shpejtësi marramendëse.

Ende më kujtohet dita kur bënim një piknik në malësi buzë një liqeni, dhe kur unë zbulova në rrotën e pasme majtas një kokrrizë pluhuri që nuk dukej si pluhuri i rrugëve tona.

Mua m'u duk si një dhuratë që makina jonë e dashur na kishte sjellë nga vendlindja e vet. Dhe unë, para se ta zbulonin të rriturit, e laga gishtin me pështymë, e kapa kokrrizën dhe e futa në gojë.

PLAGA

Si një shpellë e hapur, Plaga shtrihej në gjerësi, e madhe, dhe pikonte gjak. Pikonte rrëke përrenj të vegjël, që përreth saj formonin një yll me cepa të hollë.

Ishte një plagë pa njeri, që as nuk plagoste as nuk ishte plagosur, vetëm një plagë-plagë, për të cilën askush nuk habitej sepse kishte qenë gjithmonë një pjesë e jetës. Prandaj, askujt nuk i kishte vajtur mendja t'i vinte një fashë ose të thërriste ndonjë mjek. Trajtimet, mjekimet, shërimet nuk ishin bërë për të. Shëroheshin njerëz, por jo plaga të veçuara. Kjo plagë nuk ekzistonte për t'u shëruar. Do të ishte absurde po të ekzistonte vetëm e vetëm për t'u zhdukur, pa asnjë kuptim tjetër. Jo, Plaga jonë ekzistonte për të ekzistuar, për të qenë plagë, një plagë e hapur.

Kuptimi i saj ishte të ndodhej para syve të njerëzve, mu kur nuk e kujtonin më. Kur fëmijët e thithur në lodër, bujqit e shkrirë në farë, minatorët e lëngët në metal e kishin harruar, Plaga, që mendjet e urta e kishin quajtur Plagën e Plagëve ose Nënë e Plagëve ose shkurtimisht Nënë Plagë, shfaqej përpara atyre njerëzve gjoja të lumtur, për t'ua përkujtuar polin tjetër

të gjallërisë. Kjo ishte e domosdoshme për t'i kthyer në rendin e rëndë të respektit.

Për këtë arsye, njerëzit kujdeseshin me përkushtim për atë Plagë të Shenjtë pa trup. E ruanin nga mjekët dhe nga industria farmaceutike, dhe ata që konsideroheshin të denjë për detyrën e një roje të Plagës, afroheshin me një adhurim të veçantë. Nganjëherë përhapej fjala për fuqinë shëruese të Nënë Plagës, por rojet e Plagës, që me kalimin e kohës ishin shndërruar në dijetarë-priftërinj, e mohonin vendosmërisht këtë gojëdhënë. Me gjithë dijen që breza të pashtershëm e kishin mbledhur dhe transmetuar, u çudita jashtë mase kur e pashë papritmas Plagën në kopshtin tim.

DHURATA

la dhashë binjakut gërshetin tim.

Atë gërshetë që e kisha thurur në ditën para operacionit, gjatë odisesë nga një mjek te tjetri, në labirintin dimërftohtë të klinikave të vjetra dhe të shëmtuara. Infermierja më dha shirit ngjitës, me të cilin lidha lart e poshtë tre gërsheta: për nënën, për shokun, për binjakun. Me ata tre gërsheta pipieskë dëgjova shpjegimet e anestezistit para se kapa gërshërën e mpirë për t'u kthyer nga vasha romantike flokëgjatë në një gocë me kokë moderne. Koha e androgjinisë me tensionin tërheqës dhe ngatërrues mes kokës mashkullore dhe trupit femëror erdhi më vonë, kur epirubicini dhe ciklofosfamiti kishin kryer punën e tyre si floktarë më të mirë në botë.

Kur u ktheva në Tiranë.

Në Tiranën time që vërshonte nga dritë, dritë, dritë, nga ngrohtësia, shpresa, dashuria pas javëve të pafund nën bombardimin atomik në miniaturë, pas traumës së spitalit me një tub në krah, tjetrin në këmbë dhe tjetrin e futur brutalisht në hundë, në grykën e acaruar, në stomakun e helmuar, një përdhunim mjekësor në petkun e mbijetesës.

Mbijetesa ishte Tirana.

Tirana, kujtimi i së cilës ma shtrëngon grykën dhe më sjell në sytë pikat e detit të afërt. U përqafova me shokët e mi dhe me diellin që ndriçonte mbi palmat e Rinasit. U habita me gjelbërimin pranveror të paparë të tarracave në këtë kopsht parajse, që më ishte bërë vendlindja shpirtërore. U ambientova me një shpejtësi që më çuditi deri në cipëzat e zemrës. Kudoherë fytyrat e popullit tim, siç e kisha ndier që në vizitën e parë, një përshtypje që më lumturonte prapë, por tashti e dëliruar nga ekstaza irreale të ardhjes së parë në tokën time të vjetër. Ja, miqtë e mi nga populli aq i huaj dhe gjoja i pakuptueshëm, gjaku i të cilëve më ishte më i përfaqësues se gjaku i të afërmeve të mi, dhe ndër këta miqve më kishte pritur binjaku im. Ia dhashë gërshetin e prerë që e kisha ruajtur në një qese të thjeshtë prej plastmase. Ia dorëzoja një pjesë të vetes sime.

STILOGRAFI

Stilografia ishte i ndaluar. I përkiste vëllait të madh, që pretendonte të ishte shkrimtar i madh, ndërsa nuk ishte asgjë më shumë sesa vëlla i madh.

Sot, për shembull kishte dalë me djemtë e lagjes për të luajtur futboll. Sa budalla! Po të ishte shkrimtar i vërtetë, nuk do të luante me fëmijët e tjerë, por do të ulej tërë ditën në dhomë duke mbushur rresht pas rreshti në fletore.

Pikërisht këtë ëndërr e kishte Nina. Të mos shkonte më në shkollë. Shkolla nuk ia vlente fare dhe fletoret ishin tepër të bukura për t'i harxhuar me formula matematike ose me hartime që nuk e interesonin askënd.

Por misteri i krijimtarisë së vëllait ndodhej në stilografin e zi në formën e një puroje të trashë nga ishulli i kuq i Kubës. Ishte një dhuratë nga njëri prej mysafirëve kubanë, që kishin ardhur për vizitë para kohësh që tani ishin ndaluar të përmendeshin.

Ky stilograf mbante detin dhe e shndërronte nga Adriatiku në Atlantik, mbante ritme të nxehta dhe ëmbëlsirën symbyllur të fushave të sheqerit. Vëllai po luante futboll. Shumë mirë. Do të kthehej vetëm për darkë. Nina do të kishte tri orë të tëra për të shkruar me stilografin e ndaluar.

Në majë të gishtave iu afrua tryezës së vëllait, hapi sirtarin e mesëm dhe nxori stilografin e trashë kuban. Një fletore të zbrazët e kishte marrë me vete. Nina e hapi në faqen e parë dhe nisi të shkruaj:

“Jam një vajzë nga Saranda...”

CEREMONIA

Deti ishte aq i largët atë natë.

Sara kishte dalë nga spitali duke iu bindur një thirrjeje të brendshme, duke ndjekur një impuls pa ditur se ku do ta çonin hapat, sepse ky qytet me spitalin nuk ishte qyteti i saj. Nga Rruga e Berlinit i pëlqeu emri, ndërsa në rrugë të tjera e tërhoqën pemët dhe dritat.

Më në fund, arriti në një vend ku prapa një grumbulli dheu dhe disa bazamenteve të drunjta ngriheshin ndërtesa imponuese. Sara kaloi një portë dhe arriti në një oborr të madh. Një tregues i tha se ndodhej në universitet. Këtu i ndiqte studimet një shoqe e saj, vetëm që studionte ditën, dhe tani ishte natë, shoqja gjendej në anën tjetër të jetës ose shkurtimisht në anën e jetës. Sara i ra rrotull ndërtesës së fundit deri një lëndinë me një grumbull tjetër dheu, më larg rrugës me qarkullimin e saj. Ja, Sara kishte arritur në vendin që këmbët e saj kishin kërkuar dhe që udhëheqësja e saj e brendshme njihte. Kishte arritur në vendin ku do ta kryente ceremoninë për të cilën kishte dalë nga spitali.

Ngriti mbi grumbullin e dheut. Këpucët e saj u fundosën pak

në dhe. Në majë u ndal për ta mbledhur veten. Hodhi shikime përreth se a mos kishte njeri që mund të tallej me të. Atëherë, në qetësinë e kaltër të errët, zuri të thërriste:

“Moj Shqiponjë!”

Fjalët e Sarës e prenë ajrin me patos kumbues. I përsëriti për t’u mësuar me zërin e vet solemn.

“Moj Shqiponjë!” Fjalët ia shtuan guximin, saqë vazhdoi duke u ndier gjithmonë e më e sigurt.

“Ti më ke thirrur dhe unë kam ardhur, unë, fëmija jote besnike.

- Moj Shqiponjë, që kërkon sakrificën më sublime për ta shpërblyer me bujari të paparë, me kaq po të jap ty atë që dua më shumë në jetë. Merre të fejuarin tim, Albertin. E largoj në emër të lirisë. More Albert, tani e tutje ti je krejtësisht i lirë për të gjitha rrugët e rruzullit tokësor.

- Dhe unë po jap besën time se do të kem gjithmonë në zemër Shqipërinë time. E përsëris betimin që dhashë pranë shpatës së Skënderbeut: -se jetën time do t’ua kushtoj shqiptarëve, popullit tim.

- Zoti e bekoftë Shqipërinë!

Sara mbajti një minutë heshtje duke ngritur lart drejt qiellit shqiponjën e artë të varur në gjerdanin e përditshëm. Pastaj iu kthye rrugës. Me vështirësi e gjeti udhën në të cilën kishte ardhur. Pasiguria në errësi ia bëri të kuptonte tani ata luftëtarët e lirisë, tek të cilët dashuria për atdheun e Sarës bënte që ata të kapërcenin çdo frikë. Më në fund i kuptoi ata që ishin të gatshëm ta sakrifikonin jetën.

Për t’u lidhur prapë me botën e rëndomtë tokësore, vendosi të hante diçka në një McDonalds.

GONDVANA

Ishte njëherë një qytet

Në këtë qytet bashkëjetonin njerëz të mirë si motra dhe vëllezër

Një det e përshkonte këtë qytet

Orhan Veli

Emri im duhet të jetë më shumë se një grumbull tingujsh të bukur, ose një nder që iu bë familjes sime.

Cilat janë meritat e mia?

Dhe çfarë meritoj?

Çfarë meriton njeriu, dhe mos e meriton vetëm për shkak të meritave, gjë që na mësuan dhe që nuk dua ta besoj?

Unë, Merita Shala, meritoj lumturi. Meritoj dashuri dhe liri, ndonëse në shoqërinë ku jam lindur këto të dyja duken të papajtueshme për ne femrat. Me Ilirin, pavarësisht nga emri i tij, ato definitivisht janë të papajtueshme.

Në fund të fundit, e meritoj veten time.

Meritoj të jetoj jetën time, sidomos në qoftë se nuk është vetjake, por në shërbim të të tjerëve. Secili le të shërbejë siç dëshiron. Ajo që do të zërë vendin tim tek Iliri, në shtëpi. Unë, Merita Shala, në Kabul dhe gjetiu.

Ah, përse ne femrat shqiptare nuk mund të duam edhe burrin, edhe njerëzimin?!

Ishte një kohë kur ekzistonte vetëm AJO.

Dhe erdhi koha kur u bë shtatzënë nga vetë impulsi krijues. Ngaqë nuk ekzistonte gjë tjetër përveç ASAJ, AJO u bë shtatzënë nga vetvetja. U bë e rrumbullakët si Toka vetë.

Dhe AJO lindi dy fëmijë binjakë, një femër dhe një mashkull, dhe prej asaj lindjeje bota është e ndarë në femra dhe meshkuj. Ju, që jetoni në vendin e ilirëve, tani i adhuroni këta binjakë, kurse koha e ASAJ mbaroi. Femrën e quani Artemis dhe e adhuroni në Neokastër. Ajo është hyjnesha e Hënës. Ndërsa mashkullin, që është hy i Diellit, e quani Apolon dhe e adhuroni, siç dihet, në Buthrotos.

Thashë, që shkoj në Kabul për t'i ndihmuar vajzat dhe gratë afgane, por në radhë të parë shkoj në Kabul për t'u çliruar nga lliri. Si afganet që u çliruan nga „burka“.

Në Kabul mungon deti. Mungon aq shumë sa në Kosovë dhe në pjesën e kinse “parajsës perëndimore” ku kam jetuar për ca kohë. Mungon ai det që ndan dhe lidh njëkohësisht duke i treguar gjithësecilit se brigje të ndryshme nuk mund të jenë gjë tjetër, përveç brigjeve të ndryshme. Nuk më mungon deti i llirit, i Ulqinit, por më mungon deti që kohët e fundit kam parë aq shpesh në ëndrrat, ky det me qytetin herë të bardhë, herë të artë me emër kumbues dhe misterioz.

Kabuli është një det toke, me shtëpi prej toke të ngurtësuar, me ujë prej toke të ngjitur, që nuk rrjedh më dhe prandaj nuk pihet dot, me erë prej toke të hollë, që futet thellë në mushkëritë dhe nga nuk shpëtohesh dot. Kjo është frymëmarrja e pamëshirshme e Kabulit, që unë e kam zgjedhur vetë, tamam për të marrë frymë lirisht përsëri.

Ishte një kohë kur ekzistonte vetëm Pangea. U nda Pangea në veri dhe në jug, dhe ajo lindi Gondvanën.

Gondvana ishte jugu. Gondvana ishte njësh po ashtu. Kjo shihet ende sot. Ka lumenj atje që mbaruan të jenë lumenj dhe që megjithatë vazhdojnë të jenë lumenj, ose së paku kujtimet e lumenjve për ata që kanë shikimin e gjeografëve ose poetëve, dhe ata lumenj dëshmojnë për atë njësi të lashtë.

Dhe erdhi dita kur u nda edhe Gondvana në dy. Në kundërshtim me Hyjneshën, që lindi Artemisin dhe Apolonin duke mbetur vetvetja, Gondvana, duke lindur Afrikën dhe Amerikën jugore, u zhduk. Gondvana, ky kontinent me emrin aq tërheqës sa ato qytete mistike jugore ku mund të projektosh të gjitha ëndrrat e botës në zanoret kumbuese, Gondvana mbaroi së ekzistuari. Në buzë të gjumit në ulësen e avionit që i afrohet gjithmonë e më shumë Kabulit, AJO m'i mbyll sytë, me një butësi që më kujton buzët e Ilirit, por vetëm për një çast kalimtar, sepse te AJO nuk ka vend as për Ilirin dhe as për mua. Sepse AJO, duke qenë dhe duke mbetur njësh, i zgjidh të gjitha ndarjet e përçarjet, të gjitha dallimet e zhvillimet, dhe prandaj as nuk shtrohet pyetja më për lirinë a për meritat...

SHTRATI

Nuk i shmangej dot shtratit. Nuk u shmangej dot kujtimeve. Nuk i shmangej dot vetvetes.

Se nuk jetohej dot pa gjumë. Me t'u lodhur, ajo doemos duhej të shtrihej në po atë shtrat plot me kujtime, plot tmerr të dikurshëm dhe trishtim të tanishëm. Rugëdalje nuk kishte. Po të flinte në ndonjë vend tjetër – dhe si vende të tjera ofroheshin vetëm dyshemeja dhe vaska e ujit –, do t'i dhembnin eshtrat, gjë që do t'i kujtonte rehatinë fizike, pastaj pikëllimin psikik të shtratit.

Por, kësaj here donte t'u dilte mjeshtër ndjenjave. Të udhëhiqte vetë drejtimin e mendimeve.

Pse dashuria qenka një rrezik për jetë? Në cilën shkollë mëson të dashurosh pa ngecur në atë varësi që të shtyn drejt vetëvrasjes, kur ankthi nga braktisja përhapet si helm? Athua mund të dashurosh duke mbetur vetvetja? Madje duke mbetur e lumtur? Dhe si mund ta japësh veten pa dyshuar a mos është gabimi më fatal?

Notoj notoj, notoj në një det prej pikëpyetjesh, i shkoi ndër mend. Në këtë det pikëpyetjesh nuk mbytem dot më, sepse jam mbytur prej kohësh. Prej kohësh dhe përgjithmonë. Përzihen valët e pikëpyetjeve dhe valët e batanijes me valët e gjuimit. Pyetjet e mia të hapura më qetësojnë, më nanurisin.

Kryesorja për momentin ishte që të arrinte në një liman, ku t'mos traumatizohej dot më.

HËNA

Hëna ndriçonte mbi pyllin me sa dritë kishte. Por meqenëse qielli ishte i çelur me diellin e dritës, askush nuk e përfillte Hënën. Askush nuk i ngrinte sytë drejt qiellit për t'u shpërthyer në poezi, si hera-herë ndodhej natën, kur Hëna ishte mbretëresha e Gjithësisë.

Vetëm një vajzë e kishte pritur Hënën. Mara flokëgjatë ishte dishepull në artin e lashtë dhe të pastër të shtrigërisë. Ky ishte muaji i parë i studimeve, që Mara i ndiqte fshehurazi duke i paraqitur botës imazhin e një nëpunëseje normale. Por vëmendja e saj tashmë ishte bërë më e thepisur. Tani ajo ndiente me cilën pemë mund të lidhte miqësi, cilat ishin kodrat e shenjta dhe dinte se pranë lumit gjendeshin krijesa të padukshme.

Hënën e përcillte për të vështruar ritmin e oqeanëve, që vinin dhe iknin dhe vinin prapë nën ndikimin e asaj shoqëruese besnike të Tokës, në oqeanin e vogël brenda damarëve të saj. Vetëm një javë, dhe do të vinte përsëri Hëna e plotë. Me këtë kulm hënor, vajzave të tjera u arrinin ditët e bardha, kur mi-trat e tyre përgatiteshin për të krijuar dhe ushqyer jetë të re. Mara ishte e ndryshme. Hëna e plotë për të ishte e kuqe si ditët e gjakut femëror, të cilin meshkujt prej një kohe të papërfytyrueshme e kishin zili, dhe që për këtë arsye kishin nisur ta imitonin duke e shndërruar në gjakun e vdekjes.

DASHURIA

U ulën në breg të detit vajzat e reja dhe e rrethuan Shqiponjën për ta dëgjuar.

“Po çfarë është dashuria? Çfarë di për dashuri?”

- Vajzat e dashura, pse nuk më bëni ndonjë pyetje më të lehtë? Për fat të keq nuk di t’ju tregoj se çfarë është dashuria. Vetëm mund t’ju tregoj se çfarë nuk është.

- Nuk është dashuri të rrahësh dhe të shash një fëmijë. Nuk është dashuri ta detyrosh të jetojë jetën tënde, t’i realizojë ëndrrat tua në vend që të shikosh vullnetin dhe rrugën e vërtetë të asaj krijese që ndodhet krejtësisht në mëshirën tënde.”

Vajzat e shikuan me sy të rrumbullakët dhe bënë “po” me kokë. Njëra e futi gërshetin në gojë dhe e përtypi pak, tjetra u shtri në rërë mbi barkun, e mbështeti kokën në duart dhe i ngulte sytë Shqiponjës, e cila vazhdoi së foluri:

“Nuk është dashuri të detyrosh dikë të bëjë dashuri, nëse më kuptoni. As nuk është dashuri ta kërcënosh me braktisje në qoftë se dëshira jote nuk plotësohet. Nuk është dashuri të bëhet dashuri pa respektuar njëri-tjetrin.”

Një vajzë bëri grusht, tjetrës i errësuan sytë. “As nuk është

dashuri të mashtrosh, - thirri një vajzë tjetër.

“Ke të drejtë shumë, - iu përgjigj Shqiponja. - As nuk është dashuri të shkatërrosh ëndrrat, aspiratat më të mëdha, krijimtarinë, idetë e krisura të dikujt, në emër të dashurisë. As nuk është dashuri ta përdorësh tjetrin për qëllime vetjake. As nuk është dashuri të gënjesh, të bësh premtime të kota, të fshehësh një anën tënde të rëndësishme për ta mbajtur dashurinë; sepse kështu dashuria burgoset si një zog në kafaz ose theret si një viç në thertore.

- Po, pra, gocat e mia, ju kam dhënë disa shembuj se çfarë nuk është dashuria, por për t’ju treguar se çfarë qenka dashuria kam frikë të mos jem personi më i përshtatshëm, - tha Shqiponja dalëngadalë, me një zë të ngjyrosur prej njëfarë pendimi. Dallgët vazhdonin të rrokullisnin mbi plazhin.

“Po ti e do detin! - thirri befas vajza e ulur pranë Shqiponjës. - Dhe ti na do neve!”

Sytë e Shqiponjës u mjegulluan. E përqafoi vajzën, i tha: “ke të drejtë, faleminderit, ke të drejtë shumë”. Zuri të buzëqeshte si rrezet e diellit, i cili ishte fshehur përgjysmë prapa reve, nga hidhte vizatime prej hije dhe drite mbi Malin e Lëkurësit.

DASHURI NË KOHËN E KROMIT

“Kjo është një këngë e vjetër dashurie nga Bulqiza.”

Pse të duash një njeri kur mund të kesh krom të shkëlqyer?

Ki parasysh se qyteti ynë është një qytet pa këngë dhe pa pendë.

Diku Skënderbeu ka marrë me vetë të gjitha shqiptonjat kurse Athina ka marrë me vetë të gjithë bufat. Ja ku kemi mbetur ne, fëmijët e pluhurit nën diellin metalik të kromit.

Dashuria është mjet për të hapur tregje të reja. Muaji i mjaltit shërben për të rritur bletë, që përbëjnë një industri të fuqishme, që ndonjë ditë mund t’i bëjë konkurrencë kromit tonë të shenjtit. Edhe me ty mund të hap një biznes të mirë.

Të them të drejtën, e dashur – dhe mos harro se këtë fjalë e përdor vetëm sepse është zakoni i vjetër –, unë nuk kuptoj përse më do. Si është e mundur të më duash mua?

Si mund të duhen djemtë tanë, që kanë të gjithë një copë krom në gjoks dhe që megjithatë gjejnë gjithmonë ndonjë çupë që u bie pre?

Edhe ti më ke rënë pre vullnetarisht. E dashur, çfarë të bëj me ty? Në qytetin tonë nuk mësohet se si dashurohet. A nuk e ke parë pluhurin në sytë e mi? A nuk di se ne të gjithë i kemi mush-

këritë plot me pluhur të shkëlqyer dhe që për këtë arsye ne pimë duhan që nga mëngjesi i parë deri natën vonë?

Por vajzat që arrijnë në qytetin tonë nuk lidhen me këto gjëra. Ato vijnë të gjitha nga jashtë, sepse vajzat tona na njohin dhe ikin. Ikin në rrafshet e jugut.

Më lejo të bëj diçka për ty dhe për biznesin tënd. Le të themelohim një shkollë private për gjuhë të huaja. Do të kemi mësues të tjerë, ti do të jesh vetëm administratore dhe do t'ia japësh firmës emrin tënd. Investimet do t'i bëj unë. Ti di se do të bëja çdo gjë për ty.

Por pse ke ardhur ti? Çfarë do? A mos tallesh fshehurazi me ne burrat e mjerë me zemra kromi? A mos bën ndonjë kërkim shkencor për të ditur se si jetohej me një zemër të tillë? Të them që në fund nuk jetohej aq keq. Kursehesh nga ngarkesa psikike, që mund të shkaktojnë sëmundje vdekjeprurëse. Jeton më gjatë dhe është më lehtë të bëhesh i pasur.

Atë fshat ku shkuam bashkë, ku e pamë fluturën, do ta rinovoj për turistët sepse më përket mua. Ujin e përroit do ta shesim në qytet në verët e thata, ndërsa fshatit do t'i vë emrin tënd, dhe do t'i bëjmë reklamë me fotot e tua. Mirë?

Megjithatë nuk di çfarë do dhe pse më do. Vajzat tona, që ikin të gjitha në rrafshet jugore, thonë se, neve jemi helm. Nuk di çka të them. Veç një: ti këndon bukur. Bravo.

Dhe kjo këngë që dëgjuam në radio atë ditë kur shkuam në fshat – a të kujtohet? Një këngë e vjetër dashurie, thonë pleqtë, disa prej të cilëve kanë ngulur këmbë të mbajnë një zemër nga mish dhe gjak. Dhe këta tinguj arkaikë më kanë prekur në një vend prapa copës së kromit në gjoksin tim ...

HUMBJA

Ecte, ecte, ecte në mes të kodrave, me sy të ngulitur në dhe, për të kërkuar atë që e kishte humbur. Vazhdoi nëpër livadhe duke tundur një bar këtu, një lule atje. Kishin ikur të gjitha kafshët. Lepujve nuk u kishte mbetur kohë për t'i mbushur stomakët. Lopët kishin hipur në kamion pa e ditur se do të transportoheshin në qytet për t'u therur.

Predha nuk ndodhej në trupat e tyre.

Ai arriti buzë një përroi, u përkul dhe lau faqen. Ishte i djersitur. Mori frymë thellë për t'i mbledhur mendimet, për t'i dalë zot panikut, që filloi ta mbushte.

Se kishte aq shumë shpjegime të mundshme përse nuk gjeti dot predhën e humbur nga pushka e tij. Mund ta kishte marrë me vetë ndonjë laraskë a ndonjë mi toke a urith, për shembull. Ose mund të kishte ndodhur ndonjë reagim kimik, kështu që predha tashmë ishte tretur në ajër apo ne dhe apo në kohë. Flitej për dhëmbët e kohës. Ose predha ishte tepër e vogël për sy pa syza apo mikroskop. Dhe askush nuk mund ta çonte në gjyq, për vetë faktin se nuk posedonte mikroskop. Nuk ishte as dijetar as qytetar. U ndje i lehtësuar për të qenë vetëm fshatar,

por ky lehtësim u zhduk shpejt në oqeanin e turbullt të panikut. Se ekzistonte edhe një mundësi tjetër. Nuk përjashtohej dot, me gjithë përpjekjen. Kishte aq shumë vende në botë ku mund të futej dhe fshihej një predhë, këtë e dinte nga filmat dhe nga fqinjët. Disa fshiheshin nën qimet dhe pendët e sorkadheve dhe pulëbardhave. Të tjerët strehoheshin në muret e shtëpive. Disa prej tyre ishin dhënë pas një muzike që askush përveç këtyre predhave nuk e pëlqente: plasje xhamash.

Aq shumë strofka fsheheje kishte, që ai i parafytyroi një pas një, për të penguar shpërthimin e pashmangshëm të njërit prej tyre në ndërgjegjen e tij të zgurdulluar: gjaku i të birit, i cili gjendej i shtrirë në pragun e shtëpisë me një vrimë në gjoks.

NJË VIT PAS VDEKJES SIME

Sot, po mbushet një vit që kam vdekur. Ditë e madhe është. Unë tërë jetën kam adhuruar dhe kremtuar me sa fantazi kisha, mbushjet e viteve. Tani mund të shtoj se edhe tërë vdekjen do ta mbaj këtë zakon. Si ta quaj këtë ditë?

Ditëvdekje?

Dikur, në jetë, në atë kohë ose në atë formë të ekzistencës, çdo gjë kishte emrin e vet dhe gjendej ashtu e gozhduar në mendje. Por vdekja është mot i paemër, i pafjalë. Nuk do të duhej të ishte kështu. Njeriu mund të shpikë dhe ka shpikur emra për çdo gjë. E kam dëgjuar me veshët e mi, që tash me siguri kanë pasuruar kuzhinën e ndonjë krimbi. Njeriu shpik një gjësend dhe menjëherë pastaj ia vë emrin, sikur të ishte lakuriqe gjëja pa emër. Ose sikur të ishte tamam e vdekur si unë në këtë ditë madhështore. Për të mos nxjerrë pa dashje vdekjen në jetë, njerëzit nuk pranojnë si mysafir asnjë send të paemër, as nuk populli më mikpritës që njoh dhe që dikur e kisha në gjak, në lëkurë, në tru, në zemër. Tani, pa gjak, pa lëkurë, pa tru, pa zemër, ku e kam tani Shqipërinë time?

E kam në festat e krisura, të cilat për ju të gjallët, që nuk keni as

haber as emër për rrethanat tona, duken absurde.

Kështu afrohet, për gëzimin tim të madh, ditëlindja e vizitës sime të parë në Sarandë, ku edhe tani kam prirje të kthehem vazhdimisht, ashtu si vajza e xhaxhait kombëtar kthehej gjithmonë te vila e tij e thjeshtë; vetëm që tani askush nuk më sheh, askush nuk më flet, askush nuk më përqafon, sepse dhe sarandjotët e mi nuk kanë shqisa për të më vënë re në formën time aktuale pa formë; dhe kjo më dhemb dhe do të me dhembë edhe më shumë më 10 janar.

Kështu lëkundem midis ditëlindjeve dhe ditëvdekjeve, dhe paradoksi më i madh i gjendjes sime është që vdekja dhe jeta kanë shkëmbyer kuptimet, sepse vdekja për mua është reale, ndërsa jeta, irrealë. Prandaj vdekja e sotme i ngjan jetës së djeshme nga gjallëria që do të thotë “këtej”; kurse jeta e sotme i ngjan vdekjes së djeshme, që të dyja përbëjnë një “andej”. Dhe tani më ndodh aq shpejt se nuk i dalloj dot më të dy binjakët e pandashëm brenda çdo krijese, vdekje, jetë; dhe kjo ka qenë befasia ime më e madhe pas tranzicionit të madh: se kri-tere absolute për t’i dalluar nuk ka.

Se jeta më është bërë vdekje dhe vdekja, jetë; se kriteret, që përpara dukeshin plotësisht të qarta, i kam marrë me vetë në anën tjetër dhe vazhdoj t’i përdor si përpara – sepse çdo gjë varet nga pikëpamja, dhe ne, qofshim njerëz ose krijesa pa emër dhe jashtë shqisave, mbesim gjithmonë me mendjen tonë, që na burgos në perspektivë.

KATALOGU

Ajo ishte mërzhitur me katalogun. Atje shkruheshin vetëm gjëra të parëndësishme si gjatësia, pesha, numri i gishtave, babai futbollist në kombëtare ose babai akademik. Ky lajmërim e kishte tërhequr. Babai akademik, mamaja studente e shkëlqyer matematike. Një çilimi me inteligjencë dhe me prejardhje të përzier mirë. Një qenie e vocërr me të cilën ajo mund të fliste në ditët e zbrazëta.

Në të kaluarën e largët ishte ilegale të blije fëmijë me katalog. Ajo nuk kuptonte se si njerëzit mund të ishin aq të ndërlikuar dhe aq budallenj. Në të vërtetë shitblerja e fëmijëve me katalog ishte një shpikje që njëherësh zgjidhte shumë probleme. Gratë që nuk lindën ose që nuk gjetën dot burrin e përshtatshëm, mund të kishin fëmijë sa të donin. Burrat po ashtu. Për burrat, mundësia për të porositur një fëmijë në katalog ishte një emancipim i vërtetë, me të cilin tejkalonin kufizimet e padrejta natyrore. Edhe për fëmijët ky shërbim ishte ideal. Nuk kishte më as abortime as fëmijë të padëshiruar.

Por katalogu nuk kishte folur për sa mund të bërtasë një fëmijë dhe sa erë të keqe lëshojnë pelenat. Nuk përmendeshin fare netët pa gjumë dhe ditët plot rrëmujë.

Katalogu nuk fliste për punë as lodhje. As nuk përmendte urrejtjen, që shtohet dhe rritej sapo të hapte gojën biri i akademi-kut dhe i studentes, dhe në çaste të tilla ajo e pyeste veten se a do të kishte urryer më pak një fëmijë të vet.

KËTË E DIMË

Këtë e dimë: një dritë vjen e shkëlqen dhe na lë përsëri në hije. Këtë e dimë: për jetën do të na duheshin muskuj shpirtërore të kategorisë së rëndë. Këtë e dimë: drita është ishull, errësira është oqean, dhe planeti ynë ka më shumë det sesa dhe. Këtë e dimë: koha kalon një sekondë pas tjetrës, ndonëse nuk dimë se sa e gjatë është një sekondë, dhe hapësira nuk kalon si koha, por ndryshon më së shumti, dhe kush e kalon hapësirën jemi ne njerëzit e mjerë.

Këtë e pamë: palma në aeroport, barëra nëpër tarracat, një kabanë në qytet.

Këtë e pamë: një zarf të madh nga Amerika nga bie një shqiponjë e lyer me ar.

Këtë e pamë: nga një fytyrë e vuajtur del njerëzimi nëpër sy të ndritur si ar i pastër.

Këtë na e treguan: se pas dimrit do të vijë pranvera, përherë e sivjet – por as nuk e pamë as nuk e dimë nga përvoja. Këtë na e treguan: Liria i ka rrënjët në gjak – por në gjakun tonë nuk vërejmë as Lirinë as Ilirinë as rrënjët e saj, as ndonjë rrënjë sado pak të vockël. Se Liria nuk ka rrënjë, por krahë për të fluturuar aty ku vetëm Ajo dëshiron, pa na pyetur sa jemi të përmalluar për të.

HORIZONTI

Horizonti ishte i madh dhe i hapur. Tani u përkiste përsëri syve të tij pas një kohe tepër të gjatë, një horizont i përbërë nga pemë, kodra dhe përtej kodrave edhe deti. Horizonti ishte i tiji përsëri.

Shokët e kishin kërkuar me automjet dhe u nisën rrugës. Modellet e makinave në rrugë ishin aq të vjetra sa në ditën kur dyert ishin mbyllur pas tij, ndërsa rrugët ishin ndryshuar, ishin bërë rrugë të mirëfillta. Por makinat nuk ndryshonin. Ishin ndoshta faktori me i madh i stabilitetit në Shqipëri.

Faktori më i dashur i shqiptarëve ishte kuptueshmëria. Asnjë popull tjetër në botë nuk kuptonte aq mirë se sa lehtë shkëputej fija e jetës njerëzore dhe që për këtë arsye faji, edhe pse ekzistonte dhe peshonte pa dyshim, kurrsesi nuk mund të ishte absolut. Se çdo njeri, ky ishte fati i tij, mund të vriste, dhe kush nuk u bë vrasës kishte vetëm një fat më të mirë.

Duke i parë malet e thepisura të Tiranës në të gjitha anët përreth në horizont, aq të largëta dhe të larta dhe aq të bukura, ai ndjeu mirënjohje të thellë ndaj respektit që miqtë ia kishin treguar së shoqes. Me gjithë fatkeqësinë kishin vazhduar të blinin në dyqanin e saj. Tani e tutje jetën do t'ua përkushtonte shokëve, që nuk e kishin braktisur, ndoshta sepse ndjenin se nuk ishte cilësia e karakterit, por vetëm sasia e fatit të mbarë që i dallonte dhe i ndante prej njëri-tjetrit.

Por tani kjo ndarje kishte mbaruar. Horizonti ishte i pandarë, ishte i hapur dhe i madh, ishte i tiji përsëri.

FLOKËT

Kanë ikur flokët e mi, kanë rënë dhe kanë ikur. Kam ikur nga Portugalia dhe nga Heidelbergu, kurse punëtorët e minierës rrezikohen ende nga papunësia.

Kanë rënë dhe kanë ikur flokët e mi të gjatë. Kanë ikur nga Gjermania të gjitha vendet e botës: Persia, Portugalia, Kosova, Shqipëria, janë larguar në drejtime të ndryshme si një yll që eksplodon dhe që i shtjell pjesët përbërëse në periferi të kozmosit. Në fund ka ikur edhe vetë Gjermania.

Kanë rënë flokët e mi të gjatë e të mërzitshëm, si bora e mërzitshme, që binte gjatë duke mbështjellë në një zarf të bardhë fillimin e pranverës së pagjjetshme. Kanë rënë si xhaxhi metalik kombëtar, që ra disa ditë para se bleva lule të bardha sepse kishte mbaruar lufta e Gjirit.

Por lufta e vërtetë e Gjirit, ajo e madhe, nga varej ekzistenca apo mosekzistenca e gjithë botës, së paku për mua, se ekzistenca e botës mbetet apo bie bashkë me ekzistencën e botëshikuesit, kjo luftë e Gjirit nuk kishte filluar ende, sepse kishin rënë ushtarë dhe bomba me uranium fukara dhe shishe të panumërta plastmase, por ende nuk kishin rënë flokët e gjatë e të mërzitshëm, të cilët do të binin si pendë dhe si vendet e punës në minierë.

QIELLI

Kur u linda, qielli u mbyll përfundimisht si kapaku i një kutie biskotash ku ne njerëzit ishim biskotat. Kapaku qiellor ishte gri dhe askush nuk dinte se kur do të hapej përsëri, ndërsa unë qiellin kurrë s'e kisha parë ndryshe nga ky kapak i përhershëm gri.

Para lindjes sime, kapaku mbyllej hera-herë mbi njerëzit, duke ua rrëmbyer frymën nga mushkëritë dhe frymëzimin për të kënduar. Por ktheheshin gjithmonë ditë të bekuara, kur ajo dorë e padukshme madhështore e ngrente përsëri kapakun, ndoshta për të vështruar se çfarë bënim ne biskotat e mjera. Ishin ditë prej një bukurie të rrallë kur në vend të kapakut shihej pafundësia, dhe pafundësisë njerëzit ia kishin vënë mbiemrin “e kaltër”. Dhe në mes, nganjëherë edhe në skaj të kësaj pafundësie jetonte Zoti dhe u tregohej biskotave në formë të një syri të zjarrtë, të cilit ia kishin shpikur emrin “diell”, për ta rimuar me “qiell”.

Unë të gjitha ato i mësova nga pleqtë të vatra, që tregonin rrëfime për të kaltrën dhe për diellin, të cilat me çdo vit që kaloi bëheshin gjithmonë e më të pabesueshme. Pastaj lexova për to në abetare. Meqë kapaku qiellor ishte mbyllur përfundimisht vetëm gjashtë vjet para shkollimit tim, abetaret ende nuk ishin korrigjuar. Fëmijët e tjerë shumë shpejt u mërzitën me ato histori pa lidhje me jetën e tyre.

Unë jo. Lexova, mësova dhe hulumtova fshehurazi vite e vite me radhë.

E kështu ndodhi që ndonjë ditë gri kisha përfunduar raketën që do të shponte një vrimë në kapakun qiellor, një vrimë nga do të kthehej e Kaltra dhe bile-bile Syri i Zjarrtë.

NDONJË E DIEL

E diel përsëri. Toni e urrente atë ditë të zbrazët, të pakuptimtë, e urrente edhe më shumë njeriun që kishte shpikur një ditë aq të padobishme. Nganjëherë e urrente madje Zotin, sepse në kishë thuhej se e diela ishte dita e Zotit. Mund të ishte dita e çdo njeriu, dita e gjithë botës duke përfshirë edhe Zotin – me siguri nuk ishte dita e Tonit. Kurrsesi.

Por disi ndiente se kjo e diel ishte e ndryshme, aq e ndryshme, saqë ia vlente që ndonjë shkrimtar ta lëvizte lapsin për ta kapur në rretin e shkronjave. Toni kishte shkuar në banjë si çdo pasdite, vetëm që banja e së dielës ishte banja në shtëpi. Në atë të diel misterioze, pra, kur Toni ishte ulur mbi ulësen e banjës si një mbret në fronin e artë, i vajti mendja për të dalë për ndonjë shëtitje. Ky qe përjashtimi i parë nga rutina diellore.

Bulevardi ishte i qetë si varr. Dhe qenkej në të vërtetë një varr i madh i injoruar, ku zvarriteshin kufoma dhe therej bagëtia në një flijim të madh. Por tash këto rite ishin mbytur në një monotoni të pluhurosur. As iriqët nuk shtypeshin dot më sepse kishin ikur jashtë shtetit.

Toni bëri hap pas hapi në bulevard, i cili gumëzhinte prej nxhtësie. Atje, mu në mes të xhadesë, gjendej një trëndafil.

Toni u shtang. Në librat fetare bëhej fjala për mrekullitë që kishin zakonin të ndodhnin të dielën. Këto histori Toni i kishte barazuar me përrallat dhe i kishte përbuzur si ato tregime për gjëra të paekzistueshme, të rrëfyera prej njerëzve aq të paekzistueshëm sa për shembull nënat. Por para këmbëve të Tonit, mu në pluhur, ndodhej një trëndafil, që i buzëqeshte.

Toni e kapi, e futi mes dhëmbësh, dhe me ta vazhduar shëtitjen u përpoq të fishkëllente me lulen në gojë.

PËRMBAJTJA

SILKE, PA NJË TË DYTË.....	7
ZHURMA.....	9
TMERRI I NATËS.....	10
VASKA E UJIT.....	12
ÇIZMET.....	14
KOLUMBI.....	15
AKULL.....	16
ZBULIM.....	19
KAOS.....	20
HIJET.....	22
KUR ASKUSH NUK SHIKOI.....	24
PRAPA KAPAKËVE.....	25
DITËLINDJA.....	26
BORA.....	28
NË DOLLAP.....	29
AUTOBUSI.....	30
YLLI I KËPUTUR.....	32
MESNATA.....	34
JO.....	35
NDARJA.....	37
JANË KRYER PUNËT.....	39
MAKINA.....	40
PLAGA.....	41
DHURATA.....	43
STILOGRAFI.....	45
CEREMONIA.....	46
GONDVANA.....	48
SHTRATI.....	51
HËNA.....	52
DASHURIA.....	53
DASHURI NË KOHËN E KROMIT.....	55

HUMBJA.....	57
NJË VIT PAS VDEKJES SIME.....	59
KATALOGU.....	61
KËTË E DIMË.....	62
HORIZONTI.....	63
FLOKËT.....	64
QIELLI.....	65
NDONJË E DIEL.....	66

Silke Liria BLUMBACH
NJË VIT PAS VDEKJES SIME

Boton:
Manifestimi Letrar Ndërkombëtar
“DITËT E NAIMIT” - Tetovë

Drejtor: Shaip EMËRLLAHU

Lektor: Ekrem AJRULI

Korrektor: Shefki JASHARI

www.ditetenaimit.org

Botimin e ndihmoi
G8 - Tetovë

Tirazhi: 500 kopje

CIP - Katalogjizimi në publikim
Biblioteka kombëtare dhe universitare “Sv. Kliment Ohridski”, Shkup
821.131.1-1

NJË VIT PAS VDEKJES SIME / Silke Liria Blumbach;
Parathënia / Moikom Zeqo f. 7-8
- Tetovë: MLN “Ditët e Naimit”, 2017. - 70 f.: 21 cm.
(Biblioteka HEJZA)

ISBN 978-608-4769-06-4
COBISS.MK-ID 103424778